Diffuus lood overdrachtsdocument

Concept versie 24 november 2020 werkgroep diffuus Lood

Op verzoek van de Stuurgroep ondergrond, bodem & grondwater van het UP is door de werkgroep diffuus lood dit overdrachtsdocument opgesteld met een motivatie voor een aantal vervolgacties en het daarvoor doorgaan van de werkgroep diffuus lood na 2020.

Waar staan we nu

Het onderwerp 'diffuus lood' is zeer actueel. Er is toenemende aandacht voor de negatieve gezondheidseffecten bij jonge kinderen die blootgesteld worden aan lood, en gezondheidskundige risicowaarden blijken lager te liggen dan eerder gedacht. Dit in combinatie met grotere diffuus verontreinigde gebieden dan eerder bekend was, maatregelen die in potentie zeer kostbaar zijn, nieuwe inzichten over bijvoorbeeld de effectiviteit van gebruiksaanwijzingen en de overgang naar de Ow, is dit een dossier waar nog jaren goede aandacht voor nodig is.

De taak van de werkgroep is vooral het delen van kennis over het inventariseren van de opgave en de handelingsperspectieven, en het signaleren en verder brengen van knelpunten die zich voordoen. Dit om te agenderen, verbinden en het voorkomen dat het wiel op meerdere plekken opnieuw uitgevonden wordt.

Wat we als werkgroep de afgelopen jaren vooral hebben geconcludeerd is dat het belangrijk is dat overheden de handschoen moeten oppakken en voor een aantal onderdelen van het bodemkwaliteitsbeleid in Nederland, waaronder diffuus lood, een gezamenlijke programmatische aanpak inrichten. Waarbij -gemeentes, provincies en waterschappen zich gezamenlijk inzetten voor de problematiek en het Rijk vanuit stelselverantwoordelijkheid faciliteert/regie neemt. Het komen tot een handelingsperspectief via zo'n programmatische inzet is altijd de inzet geweest van de werkgroep. Opgedane en gedeelde ervaringen van de diverse overheden bevestigen ook steeds dat daar de oplossing ligt maar dat daarvoor nog wel een aantal cruciale zaken geregeld moeten worden.

Wat is nog nodig

Een herhaaldelijk uitgesproken zorg van de huidige werkgroep gaat over de voortgang van de daadwerkelijke maatwerkonderzoeken en aanpakken van verontreinigde gebieden, terwijl er voor de huidige bevoegde gezagen - bij aanwezigheid van locaties en gebieden met hogere loodgehalten - geen financieel haalbaar handelingsperspectief is. Ook voor gemeenten die na het ingaan van de Ow deze taak krijgen en daarbij een vangnet rol hebben, is die er niet. Dat maakt het ook begrijpelijk dat partijen logischerwijs aarzelend kunnen zijn om opgaves inzichtelijk te maken; het gaat over risico gerelateerde opgaves en dan is (vooral ook bestuurlijk) het belangrijk dat je na A ook B kan zeggen. Er is derhalve landelijke financiering nodig als 'rugdekking'. Voor het komende Wbb jaar maar vooral ook de Ow periode daarna.

Een programmatische aanpak is wenselijk. Voorgesteld is om te regelen dat decentrale overheden de inventarisatie van de opgaves kunnen afronden en voor een periode van 5 jaar een plan kunnen

indienen bij het Rijk. Aanpak is gericht op het middels een combinatie van maatregelen op kostenefficiënte wijze nemen van maatregelen die de blootstelling van met name jonge kinderen verminderen. Deze aanpak kan dan gefaseerd worden uitgevoerd over een langere tijdsperiode, bijvoorbeeld 20 of 30 jaar. Cruciaal onderdeel is blijvende communicatie op landelijk niveau over de aanwezigheid van lood en het handelingsperspectief voor burgers en overheden. Dit is ook geconcludeerd in het recentste RIVM onderzoek.

Werkgroep doorzetten na 2020

Gelet op de landelijke opgave en het actuele belang om met het Rijk te werken aan een weloverwogen handelingsperspectief, blijft een landelijke werkgroep nodig. Gezien de deskundigheid die in de huidige werkgroep aanwezig is – van overheden, GGD en RIVM – wordt aanbevolen deze werkgroep ook na 2020 voort te zetten, maar dan onder aansturing van directeurenoverleg en bestuurlijk overleg (DO/BO). Inzet van de werkgroep is daarbij :

- Gesprekspartner zijn voor het ministerie over handelingsperspectief en voor afspraken financiering na 2020
- Werkgroep uitbreiden naar doelgroep, dus ook kleine gemeenten doen mee
- Gezamenlijk procesplan maken, doorkijk naar Ow aandachtspunten , doorkijk sporen (maatregelen-kosten, technisch, risico's, etc.)
- De kosten voor aanpak zijn groot. Over de goedkoopste maatregelen zijn bedenkingen over duurzaamheid en effectiviteit; voor de duurdere maatregelen is geen budget. Bestuurlijk moet een uitspraak worden gedaan over welke financiële middelden beschikbaar worden gesteld en over welke tijdsperiode dit beschikbaar wordt gesteld. De zorg is dat kleinere gemeenten anders met een (te) grote opgave blijven zitten onder de Omgevingswet.
- De landelijke opgave is nog niet volledig in beeld, zowel niet qua inventarisatie o.b.v. bestaande gegevens als met veldonderzoeken. Maatwerk is nodig om te identificeren waar precies de issues zitten en gegevens te ontsluiten. Dat onderzoek moet ook onderdeel worden van het handelingsperspectief van gemeentes. Je kan het probleem dan concretiseren en daarmee ook uitleggen aan de burger (goede voorbeeld bij gemeente De Ronde Venen). Lerend uit ervaringen elders is het dan nog wel cruciaal dat er een vervolgaanpak mogelijk is.
- Aandacht voor het gegeven dat sommige provincies nu recent beleid hebben opgesteld gebaseerd op gebruiksaanwijzingen en met inzet van nog maar tijdelijk bestaande financieringen en subsidieregelingen.
- Kennis-/adviesorgaan zijn, omdat na het ingaan van de Ow >300 gemeenten aan de lat staan voor dit onderwerp. Bijhouden den delen van ontwikkelingen in kennis, zoals onderzoeken door RIVM, ook in relatie tot ontwikkelingen vanuit Europa op dit vlak zoals bijvoorbeeld normwijzigingen. Dus landelijke facilitering in plaats van ieder voor zich.
- Duidelijkheid over RvS zaken die binnenkort lopen en waarin het beleid getoetst zou kunnen worden.
- Start programmatische aanpak, monitoren om te voorkomen dat kosten heel hoog zijn
- Werkgroep ombouwen naar CoP ter ondersteuning van alle overheden
- Ontsluiten en kanaliseren landelijke informatie over aanpakken en verwerken in/bij toolbox RIVM. Deze producten kunnen daarmee mogelijk ook ingezet worden voor andere onderwerpen.
- Mogelijkheden onverplicht programma Ow, meegeven aan werkgroep afspraken

- Vraagstukken omtrent overgang van Wbb naar Ow, met bevoegdhedenverschuiving naar gemeenten én juridische vraagstukken over toevalsvondst i.r.t. acuut risico. De Ow is gebaseerd op activiteiten en rol eigenaar. Dat betekent dat je als overheid geen tools hebt om iets te eisen in geval van risico's op terrein van een ander. Want toevalsvondst is niet van toepassing en sowieso al lastig want particulier (niet draagkrachtig en beschermd). Anders gezegd; je moet als je hier wil ingrijpen vanwege risico's als overheid dus mogelijke een soort van 'subsidiespoor' hebben, bijvoorbeeld dat je het als overheid betaalt.
- Ophalen en agenderen van de hobbels die op het gezamenlijke pad komen.

Achtergrondinformatie: algemeen besef dat problematiek diffuus lood omvangrijk is

In Nederland is de bodem in een groot aantal gebieden diffuus verontreinigd met lood. Voor de landelijke GGD was dit al eerder aanleiding om overheden aan te zetten tot meer en betere communicatie hierover. De aanpak van diffuus lood heeft sinds een aantal jaren nog meer aandacht, omdat gebleken is dat blootstelling aan diffuus lood bij kinderen in de leeftijd 0-7 jaar een nadelig effect op het IQ kan hebben. Vanuit Europa waren deze nieuwe inzichten aanleiding om de gezondheidswaarden verder te verscherpen. In Nederland hebben we naar aanleiding daarvan oa afspraken gemaakt in het convenant, een MKBA diffuus lood uitgevoerd en eerdere onderzoeken over biobeschikbaarheid moeten herzien. De GGD hanteert naar aanleiding van de nieuwe inzichten advieswaarden voor loodgehalten in de bodem die op dit moment lager zijn dan de wettelijke interventiewaarde waarboven risico's vanuit de Wet bodembescherming onderzocht en indien nodig aangepakt moeten worden. Verwachting is dat er nog verdere Europese verscherpingen volgen. De huidige situatie heeft bij een aantal provincies en gemeentes reeds geleid tot lokale en regionale inventarisaties, bodemonderzoeken, afgeven van gebruiksadviezen en de aanpak van speelplaatsen en tuinen. Gezien de omvang van de opgave, die groter is dan op basis van bodemkwaliteitskaarten werd verwacht, zal verdere omgang en aanpak nog jaren doorgaan en dus ook gecombineerd moeten worden met de ontwikkelingen in een dorp/stad

41 bevoegde gezagen Wet bodembescherming zijn bezig om de opgave van diffuus lood te inventariseren (dit loopt tot in 2021) en maatregelen te nemen. Op basis van tussenresultaten is een schatting gemaakt van de landelijk loodopgave. Veel bekende met lood belaste gebieden liggen in het westen van Nederland, maar ook daarbuiten is de problematiek wijd verbreid. Op dit moment lopen ook diverse acties, van saneringen tot juridische procedures bij beschikkingen. De geprognotiseerde omvang is circa 600 gebieden met loodgehalten boven de GGD-advieswaarden, waarvan 300 ook boven interventiewaarde. De omvang van de gebieden verschilt, gedacht moet worden aan schaalniveau wijk.

Er zijn verschillende maatregelen die genomen kunnen worden om blootstelling aan lood te verminderen. Dit zijn (een combinatie van) gedragsmaatregelen, sanerende maatregelen en faciliterende maatregelen. De kosten en effectiviteit verschillent per type maatregel. De kosten voor aanpak van gebieden en locaties met diffuus lood hangen af van de omvang van de gebieden waar daadwerkelijk risico's optreden, scenario's voor aanpak, en kosten van de gekozen maatregelen.

Ondanks de onzekerheden zijn calculaties gedaan voor verschillende oplossingsrichtingen. Geschat is dat aanpak via (traditioneel) sanerende maatregelen enkele miljarden euro's zouden kosten. Dit wordt door overheden gezien als een onhaalbare oplossing, zeker op korte termijn. Lichtere maatregelen zijn goedkoper, maar ook daarvan kunnen de kosten oplopen tot honderden miljoenen euro's. Gedragsmaatregelen zijn het goedkoopst, echter daarvan wordt door GGD en RIVM

gewaarschuwd dat deze weliswaar effect hebben, maar niet in alle situaties als duurzame maatregel beschouwd kunnen worden. Het recente en mede op verzoek van de Staatssecretaris uitgevoerde RIVM onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadviezen toont dit ook -aan In de praktijk lopen bevoegde overheden door dit alles tegen problemen aan bij het bepalen van een passend maatregelenpakket en besluitvorming onder de Wet bodembescherming.

De werkgroep diffuus lood heeft in lijn met haar opdracht vanuit de stuurgroep Ondergrond, Bodem en Grondwater (stuurgroep OBG) gestuurd op het afstemmen van de activiteiten van de bevoegde overheden bij de uitvoering van de convenantafspraken uit artikel 7 (diffuse bodemverontreiniging) en daarmee het faciliteren van decentrale overheden. Tevens zijn een aantal producten gemaakt ter ondersteuning en verscherping van de opgaves, de aandachtpunten onder de Ow en de omgang daarmee.